

Μεταπτυχιακή Εργασία

Θεοφιλίδης Βασίλειος

Υπόθεση σκηνοθέτη Veit Harlan

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΔΙΠΛΩΜΑ
ΤΟΜΕΑΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ
ΜΑΘΗΜΑ: ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: κ. Α. ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΘΕΟΦΙΛΙΔΗΣ
1 BvR 400/51 (BVerfGE 7, 198ff)

Υπόθεση σκηνοθέτη Veit Harlan

(Απόφαση του Γερμανικού Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου)

Σύντομο ιστορικό της υποθέσεως: Ο Veit Harlan υπήρξε σκηνοθέτης του εθνικοσοσιαλιστικού καθεστώτος την εποχή του Χίτλερ και συνεργάστηκε με τον υπουργό προπαγάνδας Goebbels, προκειμένου να γυρισθεί ταινία με αντισημιτικό περιεχόμενο υπό τον τίτλο "Jud - Süß". Μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου ήχθη ενώπιον του Δικαστηρίου της Νυρεμβέργης με την κατηγορία ότι η σύμπραξή του ως σκηνοθέτη της εν λόγω αντισημιτικής ταινίας συνιστά έγκλημα κατά της ανθρωπότητας. Απηλλάγη, όμως, των κατηγοριών από τους ενόρκους, διότι θεωρήθηκε ότι δεν μπορούσε να φύγει από τη Γερμανία και ότι τυχόν προβολή αντιρρήσεως εκ μέρους του να συνεργασθεί με τον Goebbels θα είχε ως συνέπεια την εκτέλεσή του από τις στρατιωτικές δυνάμεις, επομένως βρέθηκε σε κατάσταση ανάγκης που αποκλείει τον καταλογισμό. Μετά την αθώωσή του ο Harlan θέλησε να συνεχίσει την καριέρα του.

Ο προσφεύγων στο BVerfG - τότε Διευθυντής Γερουσίας και του κρατικού κέντρου τύπου του Αμβούργου - έκανε μια προσφώνηση (με προσβλητικά υπονοούμενα εναντίον του σκηνοθέτη και του αντισημιτικού του έργου, που κατά τη γνώμη του έβλαψε τη Γερμανία στον κόσμο και αμφισβήτησε την αθωωτική απόφαση του δικαστηρίου την οποία χαρακτήρισε "ηθική καταδίκη") στα εγκαίνια της "Εβδομάδας του Γερμανικού Κινηματογράφου" στις 20/9/1950. Η κινηματογραφική εταιρεία που συνεργαζόταν με το σκηνοθέτη ζήτησε από το Γερουσιαστή να ανακαλέσει δημόσια και αυτός απάντησε με ένα πιο προσβλητικό ακόμα δημοσίευμα με το οποίο καλούσε όλους να μπούκοττάρουν τη νέα ταινία του Harlan "Αθάνατη Αγαπημένη" ("Unsterbliche Geliebte"). Η εταιρεία κατέθεσε αίτηση ασφαλιστικών μέτρων στο Πρωτοδικείο του Αμβούργου που δικαίωσε την εταιρεία και διέταξε το γερουσιαστή να παύσει τη δημόσια προτροπή του για μπούκοττάρισμα της ταινίας. , συμπεριφορά που εκρίθη ενάντια στα χρηστά ήθη. Έφεση του τελευταίου κατά της ως άνω αποφάσεως απορρίφθηκε και ο γερουσιαστής προσέφυγε στο Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο.

Το BVerfG απεφάνθη ότι η απόφαση του δικαστηρίου προσέβαλε το θεμελιώδες δικαίωμα του γερουσιαστή για έκφραση γνώμης και ανέπεμψε την υπόθεση στο Πρωτοδικείο. Αξίζει να δούμε το σκεπτικό της απόφασης.

Σκεπτικό: Τα θεμελιώδη δικαιώματα είναι κατά πρώτο λόγο αμυντικά δικαιώματα του πολίτη εναντίον του Κράτους. Στις σχετικές συνταγματικές διατάξεις υλοποιείται όμως επίσης μια αντικειμενική τάξη αξιών, που ισχύει ως συνταγματική θεμελιώδης απόφαση για όλους τους τομείς του δικαίου.

Στο αστικό δίκαιο εκτυλίσσεται η δικαιοκή μορφή των θεμελιωδών δικαιωμάτων έμμεσα διαμέσου των διατάξεων ιδιωτικού δικαίου. Περιλαμβάνει προπαντός διατάξεις αναγκαστικού δικαίου (ius cogens) και είναι για το δικαστή ιδιαίτερα πραγματοποιησίμη μέσω των γενικών ρητρών.

Ο αστικός δικαστής μπορεί με την απόφασή του να προσβάλλει θεμελιώδη δικαιώματα (90 ΓερμΣ ή GG), όταν αγνοεί την επίδραση των θεμελιωδών δικαιωμάτων στο αστικό δίκαιο. Το BVerfG εξετάζει αποφάσεις πολιτικών δικαστηρίων μόνο όσον αφορά τέτοιες προσβολές θεμελιωδών δικαιωμάτων και όχι εν γένει για νομικά σφάλματα.

Και οι διατάξεις αστικού δικαίου μπορούν να είναι "γενικοί νόμοι" υπό την έννοια του 5 παρ. 2 του ΓερμΣ (ελευθερία γνώμης) και έτσι να περιορίζουν την ελευθερία έκφρασης γνώμης.

Οι "γενικοί νόμοι" πρέπει να ερμηνεύονται υπό το φως της ιδιαίτερης σημασίας της θεμελιώδους ελευθερίας έκφρασης γνώμης για το ελεύθερο δημοκρατικό κράτος.

Το δικαίωμα του άρθρου 5 ΓερμΣ προστατεύει όχι μόνον την έκφραση της γνώμης καθ' εαυτήν, αλλά και την πνευματική επίδρασή της.

Μια έκφραση γνώμης που περιέχει μια προτροπή προς μπούκοττάρισμα μιας ταινίας δεν παραβιάζει απαραίτητα τα χρηστά ήθη υπό την έννοια του άρθρου 826 ΓερμΑΚ. Αντιθέτως μπορεί κατόπιν σταθμίσεως όλων περιστάσεων της επίδικης περίπτωσης να δικαιολογηθεί συνταγματικά λόγω της ελευθερίας εκφράσεως γνώμης.